בעזהשי"ת

קוּנְטְרֵס

דוּ בִּיזְט אַ חִידוּשׁ!

וָואס דָאס אִיז אַ וואוּנְדֶערְלִיכֶע שִׁיעוּר אַרַיינְצוּבְּרֶענְגֶען
אִין אוּנְז דִי רֵיינֶע אוּן קְלָארֶע אֱמוּנָה אִין בַּאשֶׁעפֶּער,
וִוי אוֹיךְ עֵצוֹת אוּן הִתְחַזְקוּת וְויאַזוֹי אַדוּרְךְ צוּ גֵיין דֶעם
לֶעבְּן בְּשָׁלוֹם.

פָארְגֶעלֶערְנְט דוּרְךְ

כְּבוֹד קְדוּשַׁת הָרַב הַצַּדִּיק מוֹהֲרָא"שׁ זי"ע

פַּרְשַׁת יִתְרוֹ תשע"ג

גֶעבּוֹיעֶט אוֹיף דִי וֶוערְטֶער פוּן הֵיילִיגְן רֶבִּי'ן, אֲדוֹנֵינוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ

רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ

אוּן אוֹיף דִי וֶוערְטֶער פוּן זַיין תַּלְמִיד, מוֹרֵינוּ הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ

רַבִּי נָתָן מִבְּרֶסְלֶב, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ

אוּן עֶס אִיז צוּזַאמְגֶעפְלָאכְטְן מִיט פְּסוּקִים פוּן תּוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים, אוּן מַאֲמָרִים
פוּן אוּנְזֶערֶע הֵיילִיגֶע חֲכָמִים פוּן גְמָרָא אוּן מִדְרָשִׁים אוּן הֵיילִיגְן זוֹהַר.

עֶס אִיז גֶעבְּרֶענְגְט גֶעוָוארְן צוּם דְרוּק
דוּרְךְ חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב - נוּא יָארְק יצ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש
וויליאמסבורג
27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש
בארא פארק
4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש
קרית יואל
8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש
קרית יואל
8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563

היכל הקודש
בלומינגראוו
24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש
מאנסי
32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551

היכל הקודש
ירושלים
רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

היכל הקודש
בני ברק
רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נדפס ע"י
קרן הדפסה
היכל הקודש
2623 State Route 52
Liberty, NY 12754
718.387.2691
www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב
212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב
212.444.9169

דו בִּיזְט אַ חִידוּשׁ!

א.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה׳ אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם (שְׁמוֹת יח, א).

זָאגְט אוֹיף דֶעם רַשִׁ״י: מַה שְׁמוּעָה שָׁמַע וּבָא, וָואס הָאט יִתְרוֹ גֶעהֶערְט אַז עֶר אִיז גֶעקוּמֶען? קְרִיעַת יַם סוֹף, וּמִלְחֶמֶת עֲמָלֵק (זְבָחִים קטז ע״א). **פְרֶעגְט דֶער זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ** (יִתְרוֹ סח ע״א)**: הָאט דֶען נָאר יִתְרוֹ גֶעהֶערְט אַז דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער הָאט גֶעשְׁפָּאלְטְן דֶעם יַם, דִי גַאנְצֶע**

װעלט האָט דאָך געהערט דערפון, װײַל װאו עס איז נאָר געװען װאָסער האָט זיך דאָס געשפּאָלטן (שמות רבה כא, ו)?! נאָר זאָגט דער זוהר הקדוש אַז דער חידוש פון יתרו איז געװען אַז ער האָט געהערט און ער איז געקומען, און ער האָט זיך מגייר געװען. אַזוי װי דער באַװאוסטער אויסדריק פון די בעלי מוסר: מען דאַרף 'דערהערן'; דאָס הייסט, עס איז דאָ אַמאָל איינער הערט, אָבער עס נעמט אים נישט איבער, און עס מאַכט גאָרנישט אויס בײַ אים, נאָכדעם איז דאָ איינער װאָס 'דערהערט', און עס טוישט אים.

עס איז געװען אַ גרויסער צדיק פון אונזערע לײַט, רבי ישראל קאַרדונער זכר צדיק לברכה, פלעגט ער זאָגן: איינמאָל אַז דער הייליגער רבי האָט שוין אויסגערופן: געװאַלד! זײַט אײַך נישט מייאש, קיין יאוש איז גאָרנישט פאַרהאַנען. קען שוין דער סמ"ך מ"ם טאַנצן פון דער ערד ביזן הימל און פון די הימל ביז דער ערד, און עס װעט אים גאָרנישט העלפן; װײַל דער סמ"ך מ"ם װיל נאָר צוברעכן אַ מענטש, אַז ער טויג נישט, און עס װעט שוין פון אים נישט אַרויסקומען קיין

גוּטְס, אָבֶער אַז מֶען ׳דֶערְהֶערְט׳ דֶעם רוּף פוּן הֵיילִיגְן רֶבִּי׳ן, אַז אַ מֶענְטְשׁ טָאר זִיךְ קֵיינְמָאל נִישְׁט מְיַיאֵשׁ זַיין אֲפִילוּ אִין דִי שְׁוֶוערְסְטֶע בִּיטֶערְסְטֶע צַייטְן. מַאכְט מֶען זִיךְ נִישְׁט צוּ טוּהְן פוּנֶעם סַמֶ״ךְ מֶ״ם, נָאר מֶען וֵוייסְט אַז אַלֶעס קֶען - אוּן וֶועט - זִיךְ אִיבֶּערְדְרֵייעֶן לְטוֹבָה, דָאס הֵייסְט ׳דֶערְהֶערְן׳.

עֶר הָאט גֶעהַאט אַ תַּלְמִיד רֶבִּי יִשְׂרָאֵל בֶּער אוֹדֶעסֶער זַ״ל [וָואס מֶען הָאט אִים נֶעבֶּעךְ זֵייעֶר אוֹיסְ׳גֶערוֹדֶ׳פְּט אוּן מְבַזֶה גֶעוֶוען,] פְלֶעגְט עֶר שְׁטֶענְדִיג פְּרֶעגְן זַיין רֶבִּי׳ן רֶבִּי יִשְׂרָאֵל קַארְדוּנֶער: מִיר קוּמְט אַזוֹי שְׁוֶוער אָן צוּ זַיין פְּרֵיילִיךְ, ווִי אַזוֹי זֶענְט אִיר יָא שְׁטֶענְדִיג אַזוֹי פְּרֵיילֶעךְ? [כָאטְשִׁיג עֶר הָאט גֶעהַאט אָן אַ שִׁיעוּר צָרוֹת, קִינְדֶער זֶענֶען אִים אַוֶועק רַחְמָנָא לִצְלָן, אוֹיךְ אִיז עֶר אַלֵיין גֶעוֶוען אַ בַּעַל יִסוּרִים וְכוּ׳, פוּן דֶעסְטְוֶועגְן אִיז עֶר גֶעוֶוען אַ זֶעלְטְן פְּרֵיילִיכֶער אִיד,] הָאט עֶר אִים גֶעזָאגְט: אֱמֶת, מִיר הָאבְּן בֵּיידֶע דֶעם זֶעלְבְּן רֶבִּי׳ן, אוּן דִי זֶעלְבֶּע לִקוּטֵי מוֹהֲרַ״ן, נָאר דֶער חִילוּק צְוִוישְׁן מִיר אוּן דִיר אִיז: דוּ ׳וֵוייסְט׳ פוּן דִי עֵצוֹת פוּנֶעם הֵיילִיגְן רֶבִּי׳ן, אָבֶער אִיךְ ׳בַּאנוּץ׳ זִיךְ דֶערְמִיט.

װעגְן דֶעם אַז אַ מֶענְטְשׁ װיל זַיין מְקוּרָב צוּם הֵיילִיגְן רֶבִּי'ן דַארְף עֶר אַסַאךְ לֶערְנֶען דֶעם הֵיילִיגְן רֶבִּינְ'ס סְפָרִים, בִּפְרַט דִי שִׂיחוֹת פוּן שִׂיחוֹת הָרַ"ן אוּן חַיֵי מוֹהֲרַ"ן, אוּן פָּאלְגְן יֶעדֶע זַאךְ וָואס דָארְט שְׁטֵייט, אוּן נִישְׁט קוּקְן אוֹיף קֵיינֶעם, אוּן זִיךְ נִישְׁט טַעֲנֶה'נֶען מִיט קֵיינֶעם. אוּן אַז דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי הָאט גֶעזָאגְט (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק ב' סִימָן כד; וְעוֹד הַרְבֵּה): אַז מֶען דַארְף זַיין פְרֵיילֶעךְ, דַארְף מֶען פְּרוּבִּירְן דִי מֶערְסְטֶע וָואס מֶען קֶען, דָאס מְקַיֵים צוּ זַיין. דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי הָאט גֶעזָאגְט (שִׂיחוֹת הָרַ"ן סִימָן קעז): אִיר דַארְפְט זִיךְ זֵייעֶר פְרֵייעֶן אַז אִיר הָאט אַזַא רֶבִּי; דַארְף מֶען זִיךְ טַאקֶע זֵייעֶר פְרֵייעֶן מִיט דֶעם, אוּן אַז מֶען פְרֵיידְט זִיךְ נִישְׁט, אִיז דָאס אַ פְּגַם אִין אֱמוּנַת חֲכָמִים רַחְמָנָא לִצְלָן.

ב.

חַזַ"ל זָאגְן: צְוֵויי זַאכְן זֶענֶען צוּגֶעגְלִיכְן צוּ 'קְרִיעַת יַם סוּף': קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף (פְּסָחִים קיח ע"א), 'פַּרְנָסָה' קוּמְט אָן אַזוֹי שְׁוֶוער וִוי 'קְרִיעַת יַם

סוּף׳. אוּן קָשֶׁה זִיווּגוֹ שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף (סוֹטָה ב ע״א), אַזוֹי אוֹיךְ אַ ׳שִׁידוּךְ׳ קוּמְט אָן אַזוֹי שְׁוֶוער וִוי ׳קְרִיעַת יַם סוּף׳. וָואס ׳קְרִיעַת יַם סוּף׳ אִיז גֶעוֶוען זֵייעֶר שְׁוֶוער, סַיי וַוייל עֶס אִיז גֶעוֶוען קִיטְרוּגִים (שְׁמוֹת רַבָּה כא, ז), אוּן בִּכְלַל דֶער נֵס אַז דִי יַם זָאל זִיךְ גֶעבְּן אַ שְׁטֶעל אוֹיף אִינְמִיטְן וַואסֶער אוּן וֶוערְן צְוֵויי וֶוענְט, אוּן מֶען זָאל דוּרְכְגֵיין אִין דִי טְרִיקֶענִישׁ, דָאס אִיז ׳שִׁידוּד הַטֶבַע׳ הֶעכֶער פוּנֶעם מֶענְטְשְׁלִיכְן פַארְשְׁטַאנְד.

דִי זֶעלְבֶּע זַאךְ ׳פַּרְנָסָה׳ אִיז אֵיינֶע פוּן דִי שְׁוֶוערְסְטֶע זַאכְן אַזוֹי וִוי חַזַ״ל זָאגְן (עַיֵין תַּעֲנִית כה ע״א): דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער דַארְף נָאכְאַמָאל בַּאשַׁאפְן דֶעם מֶענְטְשׁ, עֶר זָאל בַּאקוּמֶען פַּרְנָסָה. אוֹיךְ אִיז ׳פַּרְנָסָה׳ אַ זַאךְ וָואס צוּבְּרֶעכְט זֵייעֶר שְׁטַארְק דֶעם מֶענְטְשׁ, אַזוֹי וִוי חַזַ״ל זָאגְן (שְׁמוֹת רַבָּה לא, יב): אַז מֶען זָאל לֵייגְן ׳עֲנִיוּת׳ אוֹיף אֵיין זַייט וָואגְשָׁאהְל, אוּן אַלֶע אַנְדֶערֶע צָרוֹת אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע זַייט, וֶועט עֲנִיוּת אִיבֶּערְוֶועגְן. וַוייל אַז אַ מֶענְטְשׁ הָאט נִישְׁט קַיין ׳פַּרְנָסָה׳ אוּן עֶר אִיז אַרַיינְגֶעפַאלְן אִין חוֹבוֹת, צוּבְּרֶעכְט דָאס אִים אִינְגַאנְצְן.

די זעלבּע זאך בּיי 'זיווגים', וואס דאס איז נאך אַמאל שווערער ווי 'פּרנסה', וואס אַז מען וויל דוקא בּלייבּט מען נישט הונגעריג. אַזוי ווי דער הייליגער רבּי האט אַמאל געזאגט פאַר אונזערע לייט (חיי מוהר"ן סימן תקכח): וואס זארגט איר זיך אַזוי אויף פּרנסה?! בּרויט מיט אוגערקעס [פּיקל] איז אַ גוטע עסן. אָבער אויב האט מען נישט קיין זיווג איז זייער בּיטער, און דאס איז די שווערסטע זאך.

דערפאַר זאגט דער הייליגער רבּי (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן פ"ט): דער צדיק איז דער שדכן וואס מאכט אַלע שידוכים; ווייל ער פאַרשטייט די צער און די נסיונות וואס גייט דורך אויף אַ בּחור און אַ מיידל. און ער איז זיך מוסר נפש צו מאכן שידוכים, און דאס דאַרף זיין דער עיקר אַרבּעט פון אַ אמת'ן מנהיג.

וועגן דעם דאַרף אַ יונגערמאַן דאנקען און לויבּן דעם בּורא כל עולמים, אַז דער בּאַשעפער האט אים געהאָלפן אַז ער איז אַרויסגעגאַנגען פון זיין תּפיסה, אַזוי ווי חז"ל זאגן (בּראשית רבּה סח, ד): אויפן פּסוק (תּהלים סח, ז): מוציא אסירים בּכּושרות, דער אייבּערשטער

נֶעמְט אַרוֹיס דִי וָואס זֶענֶען צוּגֶעבִּינְדְן אִין תְּפִיסָה; אַז דָאס גֵייט אַרוֹיף אוֹיף אַ זִיווּג, וָואס פַאר זֵיי הָאבְּן חֲתוּנָה גֶעהַאט זֶענֶען זֵיי נֶעבֶּעךְ גֶעוֶוען אִין אַ תְּפִיסָה, אוּן גֶעמוּזְט זִינְדִיגְן רַחְמָנָא לִצְלָן, אָבֶּער נָאכְדֶעם אַז זֵיי הָאבְּן גֶעטְרָאפְן זֵייעֶר זִיווּג, גֵייעֶן זֵיי אַרוֹיס פוּן תְּפִיסָה.

דֶערְפַאר אַז מֶען הָאט חֲתוּנָה גֶעהַאט, דַארְף מֶען נָאר דַאנְקֶען דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן, אוּן נִישְׁט זִיךְ אָפְּרֶעדְן אוּן בַּאקְלָאגְן חַס וְשָׁלוֹם, אַז מֶען אִיז אַרַיינְגֶעפַאלְן, אַזוֹי וִוי חַזַ"ל זָאגְן (שָׁם): דָאס וָוארְט בַּכּוֹשָׁרוֹת אִיז צוּזַאמְגֶעשְׁטֶעלְט פוּן צְוֵויי וֶוערְטֶער: בְּכִי - וְשִׁירוֹת, דִּבָּעֵי בְּכִי, דְּבָעֵי שָׁר שִׁירָה. דָאס הֵייסְט נָאכְדֶעם וָואס מֶען הָאט זוֹכֶה גֶעוֶוען חֲתוּנָה צוּ הָאבְּן, אִיז דָא אַ בְּחִירָה: אֵיינֶער פְרֵיידְט זִיךְ אוּן לוֹיבְּט דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן אַז עֶר הָאט חֲתוּנָה גֶעהַאט בָּרוּךְ הַשֵּׁם, אַן אַנְדֶערֶער וֵויינְט אִין קְלָאגְט שְׁטֶענְדִיג, אַז עֶר אִיז אַרַיין גֶעפַאלְן, וָואס בֶּאֱמֶת אִיז נִישְׁט דָא אַזַא זַאךְ, וַוייל אַלֶע פְּרוֹיעֶן זֶענֶען דִי זֶעלְבֶּע זַאךְ, אַזוֹי וִוי חַזַ"ל זָאגְן (שַׁבָּת סב ע"א): נָשִׁים עַם בִּפְנֵי עַצְמָן; נָאר אַלֶעס וֶוענְדְט זִיךְ אִין דֶעם מַאן. אִיז עֶר זוֹכֶה, אוּן עֶר פִירְט זִיךְ אוֹיף אַזוֹי וִוי עֶס

דאַרף צו זײַן, העלפט זי אים אַרויס, אָבער אויב איז ער נישט זוכה, דעמאָלטס איז זי קעגן אים (יְבָמוֹת סג ע״א). קומט אויס אַז די צוויי זאַכן: 'שידוכים' און 'פּרנסה', איז אַ מוראדיגע וואונדער.

און אַזוי אויך פּרנסה קומט דורכן צדיק, אַזוי ווי דער הייליגער רבי זאָגט (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן חֵלֶק ב׳ סִימָן מ): דער צדיק איז משפּיע פאַרן מענטש אַזאַ מין שפע, אַז ער האָט אַ שפע כפולה, אַ דאָפּלטן שפע. ווײַל חז״ל זאָגן (קֹהֶלֶת רַבָּה ג, יב): יֵשׁ לוֹ מָנֶה רוֹצֶה מָאתַיִם. דער טבע פון אַ מענטש איז, אַז ער איז קיינמאָל נישט צופרידן, וויפיל ער האָט דאַרף ער דאָפּלט; אָבער בײַם צדיק באַקומט מען אַזאַ ברייטן דעת, אַז מען האָט שפע כפולה, און מען שפּירט אַז עס פעלט נישט גאָרנישט ברוך השם, ווײַל אַלעס ווענדט זיך אינעם שכל, אַזוי ווי חז״ל זאָגן (נְדָרִים מ ע״ב): **דעת קנית מה חסרת, דעת חסרת מה קנית, דדא ביה כולא ביה, ודלא דא ביה מה ביה**, אַז מען האָט שכל האָט מען אַלעס, און אַז נישט, האָט מען גאָרנישט.

וועגן דעם אַז אַ מענטש האָט שכל און ער גייט אַרויס פון זײַן צמצום און קטנות המוחין, וועט ער

אַלֶעמָאל הָאבְּן 'פַּרְנָסָה', און עֶר וֶועט נִישְׁט זַיין אוּנְטֶערְטֶעניִגְט בַּיי אַ צְוֵוייטְן, און אַז עֶר הָאט נִישְׁט קַיין פַּרְנָסָה, וֶוערְט גֶע'פַּסְקֶ'נְט אִין שֻׁלְחָן עָרוּךְ (יוֹרֶה דֵעָה סִימָן רנ"ג): אַז וֶוער עֶס הָאט נִישְׁט קַיין פַּרְנָסָה, מֶעג גֵיין נָאךְ גֶעלְט. אָבֶער נִישְׁט זִיךְ פַּארְקוֹיפְן דָאס לֶעבְּן בְּגַשְׁמִיוּת און בְּרוּחָנִיוּת פַּאר יֶענֶעם.

דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי הָאט גֶעזָאגְט אַמָאל, אַז עֶר ווִיל אַז מִיר זָאלְן הָאבְּן אַ שְׁטֶעלֶע אִין פַּרְנָסָה (חַיֵּי מוֹהֲרַ"ן סִימָן תקא). וַוייל אַזוֹי הָאט מֶען אַ גַדְלוּת הַמוֹחִין, און מֶען אִיז מַצְלִיחַ בְּרוּחָנִיוּת אוֹיךְ. מֶען דַארְף ווִיסְן אַ כְּלַל: אַז מֶען אִיז אַ בַּטְלָן בְּגַשְׁמִיוּת אִיז מֶען אַ בַּטְלָן בְּרוּחָנִיוּת, און אַז מֶען אִיז אַ בַּטְלָן בְּרוּחָנִיוּת אִיז מֶען אַ בַּטְלָן בְּגַשְׁמִיוּת, וֶועגְן דֶעם אַז דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער הֶעלְפְּט אַז אַ מֶענְטְשׁ הָאט דֶעם שֵׂכֶל פוּנֶעם צַדִיק גֵייט אִים דָאס גַאנְצֶע לֶעבְּן אַנְדֶערְשׁ.

חַזַ"ל זָאגְן (בָּבָא מְצִיעָא נט ע"א): **אוֹקִירוּ לִנְשַׁייכוּ כִּי הֵיכִי דְּתִתְעַתְרוּ**, אַז מֶען אִיז מְכַבֵּד דִי וַוייבּ, הָאט מֶען 'עֲשִׁירוּת', אַזוֹי אוֹיךְ זָאגְט דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי (לִקּוּטֵי

מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק א׳ סִימָן ס"ט): אַז דִי גַאנְצֶע גֶעלְט פוּן אַ מֶענְטְשׁ קוּמְט נָאר דוּרְךְ זַיין וַוייבּ.

ג.

דִי צְוֵוייטֶע זַאךְ וָואס יִתְרוֹ הָאט גֶעהֶערְט אוּן עֶס הָאט אִים אִיבֶּערְגֶענוּמֶען אִיז גֶעוֶוען: ׳מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק׳, וָואס דָאס אִיז גֶעוֶוען אַ בִּיטֶערֶע מִלְחָמָה, אַזוֹי וִוי חַזַ"ל זָאגְן (תַּנְחוּמָא תֵּצֵא ט): נָאכְדֶעם וָואס דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דִי אִידְן פוּן מִצְרַיִם, אוּן עֶר הָאט זֵיי גֶעמַאכְט דִי אַלֶע נִיסִים, הָאט זִיךְ קַיין שׁוּם פָאלְק נִישְׁט דֶערְוַואגְט צוּ טְשֶׁעפֶּענֶען דִי אִידְן, בִּיז עֲמָלֵק אִיז גֶעקוּמֶען אוּן עֶר הָאט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבְּן מִיט דִי אִידְן. אוּן וָואס אִיז גֶעוֶוען דֶער כֹּחַ פוּן עֲמָלֵק? אַז עֶר הָאט אַרַיינְגֶעבְּרֶענְגְט סְפֵיקוֹת אִין דִי אֱמוּנָה; וַוייל אַ מֶענְטְשׁ וָואס הָאט אֱמוּנָה אִיז עֶר דֶער גְלִיקְלִיכְסְטֶער מֶענְטְשׁ, אַזוֹי וִוי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ זָאגְט (מִשְׁלֵי כח, כ): **אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת**, אַ מֶענְטְשׁ וָואס הָאט אֱמוּנָה, גִיסְט זִיךְ אוֹיף אִים בְּרָכוֹת.

װעגן דעם דאַרף זיך אַ מענטש זייער שטאַרקן מיט אמונה, דערפאַר האָט דער הייליגער רבי אַסאַך גערעדט פון אמונה, און אַז אַ מענטש װיל האָבן אמונה זאָל ער לערנען שיחות הרן, װאו עס איז דאָ אַסאַך שיחות װאָס דער הייליגער רבי איז מחזק דעם מענטש מיט אמונה אין בורא כל עולמים, אַז ער זאָל זיך נישט נאָכלאָזן און צוּבראָכן װערן, נאָר גלייבן אַז דער באַשעפער װעט אים אַוודאי העלפן. און װען אַ מענטש לייגט זיך אַריין אין אמונה, זעהט ער ממש װאונדער.

װעגן דעם װען יתרו האָט געהערט, די צװיי זאַכן: קריעת ים סוף: װאָס דאָס מיינט די װאונדער פון באַשעפער, װי אַזוי ער העלפט אַז מען טרעפט אַ ׳זיווּג׳ און אַז מען האָט ׳פּרנסה׳. מלחמת עמלק: אַז בּרוך השם מען איז מבטל די קליפּה פון עמלק, דורכדעם װאָס דער צדיק ברענגט אַריין אמונה, אויב אַזוי איז ער געקומען.

ד.

כּי הוֹציא ה׳ אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם, יִתְרוֹ הָאט גֶעהֶערְט אַז דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען די אִידְן פוּן מִצְרַיִם, וָואס דָאס אִיז דֶער גְרֶעסְטֶער וואוּנְדֶער. די קַדְמוֹנים פְרֶעגְן, פַארְוָואס דֶערְמַאנְט מֶען שְׁטֶענְדיג דֶעם נֵס פוּן ׳יְצִיאַת מִצְרַיִם׳ אַזוֹי ווי מֶען זָאגְט: ׳זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם׳, אוּן נישְׁט ׳זֵכֶר לִבְרִיאַת הָעוֹלָם׳ די נֵס פוּן בַּאשַׁאפְן די וֶועלְט?!

נָאר ׳בְּרִיאַת הָעוֹלָם׳ אִיז גֶעוֶוען יֵשׁ מֵאַיִן, דָאס הֵייסְט עֶס אִיז גָארְנישְׁט גֶעוֶוען, אוּן דֶער בַּאשֶׁעפֶער הָאט גֶעמַאכְט אַ בְּרִיאָה, אָבֶער בַּיי ׳קְרִיעַת יַם סוּף׳ אִיז גֶעוֶוען יֵשׁ מִיֵשׁ, דָאס הֵייסְט עֶס אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען אַ יַם, אוּן אִין דֶעם יַם הָאט דֶער בַּאשֶׁעפֶער אוֹיסְגֶעטְריקֶנְט מֶען זָאל קֶענֶען דוּרְכְגֵיין, וָואס דָאס אִיז אַ גְרוֹיסֶער וואוּנְדֶער. נָאךְ אַ חילוּק: אַז די בְּרִיאָה הָאט דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער בַּאשַׁאפְן פַאר יֶעדְן נישְׁט נָאר פַאר אִידְן, נָאר אוֹיךְ לְהַבְדִיל פַאר די גוֹיִם, פַאר חַיוֹת, אוּן אַלֶע בַּאשֶׁעפֶענִישְׁן, אָבֶער די נֵס פוּן ׳קְרִיעַת יַם סוּף׳ הָאט דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער גֶעמַאכְט נָאר פַאר די אִידְן.

חַזַ״ל זָאגְן (בְּרֵאשִׁית רַבָּה טז, ד): אַז אַלֶע גָלוּת׳ן וֶוערְן אוֹיךְ אָנְגֶערוּפְן מִצְרַיִם, וַוייל זֵיי הָאבְּן עֶנְג גֶעמַאכְט פַאר אִידְן, פוּן דִי לָשׁוֹן מְצָרִים - עֶנְגְשַׁאפְט. אוּן דָאס אִיז גֶעוֶוען דֶער עִיקָר וואוּנְדֶער, אַז דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דִי אִידְן פוּן אַלֶע עֶנְגְשַׁאפְטְן. וַוייל דֶער עִיקָר צָרָה פוּן אַ מֶענְטְשׁ אִיז, אַז עֶר אִיז אִין מִצְרַיִ״ם, מֵיצַר - עֶנְג, יַם - דֶער מֹחַ; דָאס הֵייסְט, עֶר אִיז קְלֵיין קֶעפְּלְדִיג אוּן מְצוּמְצָם, אָבֶּער אַז אַ מֶענְטְשׁ הָאט אַ שְׁטַארְקֶע אֱמוּנָה, אוּן עֶר וֵוייסְט אַז דֶער בַּאשֶׁעפֶער אִיז דָא, אוּן אוֹיךְ אִין דִי גַאנְצֶע וֶועלְט, גֵייט עֶר אַרוֹיס פוּן זַיין צִמְצוּם, אוּן עֶר זֶעהְט פַאר זִיךְ אַ שֵׁיינֶע גְרוֹיסֶע וֶועלְט.

דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי הָאט זֵייעֶר גֶעהַאלְטְן פוּן אַ סוֹחֵר, וַוייל חַזַ״ל זָאגְן (אָבוֹת ד, ג): **אֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵין לוֹ שָׁעָה, וְאֵין לְךָ דָבָר שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם**, יֶעדֶער מֶענְטְשׁ הָאט זִיךְ זַיין צַייט וֶוען עֶר וֶועט הָאבְּן הַצְלָחָה. וֶועגְן דֶעם אַז אַ מֶענְטְשׁ אִיז אַ בִּיזְנֶעס-מַאן, וֶוען עֶס וֶועט אָנְקוּמֶען זַיין צַייט פוּן הַצְלָחָה, קֶען אִים גֶעלוּנְגֶען גוּטֶע גֶעשֶׁעפְטְן, אוּן עֶר וֶועט מַאכְן אַסַאךְ רֵיוַוח, אָבֶּער אַז אַ מֶענְטְשׁ אִיז

אִין אַ ׳קַטְנוּת הַמֹּחַ׳, אַרְבֶּעט עֶר בַּיי יֶענֶעם וִוי אַן ׳עֶבֶד כְּנַעֲנִי׳, אוּן מֶען שַׁאפְּט אוֹיף אִים וְכוּ׳, אוּן וָואסְפַּאַרַא רֵיוַוח קֶען עֶר שׁוֹין מַאכְן וֶוען עֶר הָאט הַצְלָחָה?! (עַיֵּין חַיֵּי מוֹהֲרַ״ן סִימָן תסה).

דִי זֶעלְבֶּע זַאךְ אִיז אִין שְׁטוּב; אַ מֶענְטְשׁ דַארְף הָאבְּן דֶעם שֵׂכֶל וִוי אַזוֹי צוּ פִירְן אַ שְׁטוּב, וַוייל אֲפִילוּ עֶר הָאט זֵייעֶר אַ שְׁוֶועֶרֶע שְׁטוּב, אָבֶּער אוֹיבּ עֶר וֵוייסְט וִוי אַזוֹי צוּ הַאנְדְלֶען, קֶען עֶר זִיךְ שְׁטֶענְדִיג אַן עֵצָה גֶעבְּן. אוּן אַזוֹי אִיז בַּיי יֶעדֶע זַאךְ, אַז אַ מֶענְטְשׁ אִיז זוֹכֶה, אוּן עֶר גֵייט אַרוֹיס פוּן מִצְרַ-יִם, פוּן זַיין צִמְצוּם, דָאס אִיז דֶער גְרֶעסְטֶער נֵס, אוּן צוּ דֶעם קֶען מֶען נָאר צוּקוּמֶען דוּרְכְן צַדִיק. דֶערְפַאר אִיז יִתְרוֹ גֶעקוּמֶען צוּ מֹשֶׁה אִין מִדְבָּר.

ה.

וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ (שְׁמוֹת יח, ו). זָאגְט רַשִׁ״י: יִתְרוֹ הָאט גֶעזָאגְט פַאר זַיין אֵיידֶעם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ: אוֹיבּ גֵייסְטוּ נִישְׁט אַרוֹיס פַאר מַיינֶעט וֶועגְן, גֵיי אַרוֹיס וֶועגְן דַיין וַוייבּ, אוֹיבּ גֵייסְטוּ נִישְׁט אַרוֹיס וֶועגְן דַיין וַוייבּ, גֵיי אַרוֹיס וֶועגְן

דַיינֶע קִינְדֶער. וָואס דָאס אִיז אַ מוֹרָא'דִיגֶע לִימוּד פַאר אַ יוּנְגֶערְמַאן אַז עֶר זָאל מְכַבֵּד זַיין, זַיין שְׁוֶוער, און אוֹיבּ אִיז זַיין שְׁוֶוער אִים נִישְׁט גֶענוּג וֶוערְד עֶר זָאל אִים מְכַבֵּד זַיין וֶועגְן זַיין אֵייגֶענֶע כָּבוֹד, זָאל עֶר אִים כָאטְשׁ מְכַבֵּד זַיין וַוייל עֶר הָאט אִים גֶעגֶעבְּן זַיין טָאכְטֶער פַאר אַ וַוייבּ, און עֶר זָאל דָאס טוּעֶן פַאר אִיר כָּבוֹד, און אוֹיבּ דִי כָּבוֹד פוּן זַיין וַוייבּ אִיז אִים אוֹיךְ נִישְׁט וֶוערְד, זָאל עֶר דָאס כָאטְשׁ טוּעֶן וֶועגְן זַיינֶע קִינְדֶער. דֶער זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ זָאגְט (בְּהַעֲלוֹתְךָ קנב ע"א): וַויי אִיז פַאר אַ מֶענְטְשׁ וָואס זָאגְט אַז אִין דִי תּוֹרָה שְׁטֵייט סְתָּם מַעֲשִׂיּוֹת; וַוייל דִי תּוֹרָה וֶוערְט אָנְגֶערוּפְן תּוֹרַת חַיִּים, און לֶערְנְט אוּנְז וִוי אַזוֹי זִיךְ צוּ פִירְן (זוֹהַר מְצוֹרָע נג ע"ב).

וֶועגְן דֶעם דַארְף מֶען זֶעהְן מְכַבֵּד צוּ זַיין אַ שְׁוֶוער און שְׁווִיגֶער, וַוייל אוֹיבּ מֶען אִיז רַחְמָנָא לִצְלָן מְזַלְזֵל אִין אַ שְׁוֶוער און שְׁווִיגֶער, אִיז דָאס גוֹרֵם נָאכְדֶעם צוּ צוּשְׁטֶערְן דֶעם 'שָׁלוֹם בַּיִת', און אֲפִילוּ עֶר ווִיל נִישְׁט דִי טוֹבָה פוּן זַיין וַוייבּ, זָאל עֶר כָאטְשׁ רַחְמָנוּת הָאבְּן אוֹיף דִי קִינְדֶער וָואס עֶר הָאט גֶעבְּרֶענְגְט אוֹיף דֶער וֶועלְט, אַזוֹי ווִי חַזַ"ל זָאגְן (גִיטִין צ ע"ב): וֶוער עֶס גֶט רַחְמָנָא

לצלן זיין ערשטע ווייב, לאזט אפילו דער מזבח טרערן אויף אים. און דער טעם פארוואס דווקא דער מזבח וויינט, עס איז דאך געווען אין בית המקדש נאך כלים: דער ארון, וואס דארטן איז געווען די לוחות און העכער דעם די צוויי כרובים וכו׳, בפרט דער כיור וואס דאס איז געמאכט געווארן דורך די ׳מראות הצובאות׳, וואס דאס האט געברענגט ׳שלום בית׳ (תנחומא פקודי, ט), אויך האט מען אנגעטרינקן א סוטה פון די כיור וכו׳?! נאר דער מזבח וויינט: איך האב שוין גענוג קרבנות, ברענג נישט נאך קרבנות; ווייל אויב חלילה עס איז נישט דא קיין שלום בית, שאדט דאס פאר די קינדער, און זיי ליידן נאכדעם דערפון, [א גוטער מחנך קען גלייך דערקענען אויף א קינד, אויב ער קומט נעבעך פון א צובראכענעם שטוב,] דאס וויינט דער מזבח: ברענג נישט דיינע קינדער פאר קרבנות.

ו.

ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה׳ לפרעה ולמצרים, על אודת ישראל, את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה׳ (שמות יח, ח), משה רבינו האט פארציילט

פאַר יתרו אַלע ניסים וואס דער באַשעפער האט געטועז.
דער הייליגער רבּי ר׳ אלימלך זכותו יגן עלינו זאגט (נועם אלימלך, בּהעלותך): אַ איד זאל שטענדיג פאַרציילן די ניסים און מופתים וואס דער אייבערשטער האט מיט אים געטועז, און אַזוי וועט אים דער אייבערשטער טועז נאך מער מופתים, וואס דאס איז דער גאַנצער ענין צו דערציילן פּסח בּיינאַכט די ניסים ונפלאות וואס דער בּורא כּל עולמים האט מיט אונז געטועז, וואס דורכדעם טוט דער אייבערשטער נאך גרעסערע ניסים.

דער הייליגער רבּי נתן האט אַמאל נאכגעזאגט פון הייליגן רבּי׳ן: ווען אַ איד דאנקט דעם באַשעפער, און ער זאגט שטענדיג אַז עס גייט אים גוט, זאגט אים דער בּורא כּל עולמים: דאס הייסט גוט? איך וועל דיר ווייזן וואס הייסט גוט! און דער אייבערשטער איז משפּיע פאַר אים אַסאך גוטס, אָבער אַז אַ מענטש באַקלאגט זיך שטענדיג, אַז עס איז אים בּיטער און פינסטער, און אַלעס גייט אים שלעכט חס ושלום, זאגט אים דער באַשעפער: איך וועל דיר ווייזן וואס הייסט שלעכט, דער אייבערשטער זאל אָפּהיטן.

ז.

עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה׳ מִכָּל הָאֱלֹקִים וְגוֹ׳ (שְׁמוֹת יח, יא), זָאגְט דֶער זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ (יִתְרוֹ סט ע״א): יִתְרוֹ אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען סְתַּם אַ גַלָח, נָאר עֶר הָאט גֶעדִינְט אַלֶע עֲבוֹדָה זָרָה׳ס אוֹיף דֶער וֶועלְט. אוּן אַז אַזַא מֶענְטְשׁ קוּמְט אוּן זָאגְט: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה׳ מִכָּל הָאֱלֹקִים וְגוֹ׳, יֶעצְט וֵוייס אִיךְ אַז דֶער בַּאשֶׁעפֶער אִיז גְרֶעסֶער פוּן אַלֶע עֲבוֹדָה זָרָה׳ס, דָאס אִיז דֶער גְרֶעסְטֶער וואוּנְדֶער, אוּן דָאס מַאכְט אַ מוֹרָא׳דִיגֶער רוֹשֶׁם, אוּן דָאס בְּרֶענְגְט אַ מוֹרָא׳דִיגְן כָּבוֹד פַארְן אֵייבֶּערְשְׁטֶענְס נָאמֶען.

פוּן דֶעם קֶען מֶען זִיךְ אוֹיךְ אַרָאפְּלֶערְנֶען אַ מוֹרָא׳דִיגֶע הִתְחַזְקוּת, פַאר אַ בָּחוּר וָואס עֶס אִיז אִיבֶּערְגֶעגַאנְגֶען אוֹיף אִים גֶעפֶערְלִיכֶע יְרִידוֹת אוּן נְפִילוֹת, אוּן עֶר אִיז זֵייעֶר בִּיטֶער דוּרְכְגֶעפַאלְן, אָדֶער אַ יוּנְגֶערְמַאן וָואס אִיז דוּרְךְ גֶעגַאנְגֶען שְׁוֶועריקֵייטְן, אוּן גֶעוֶוענְלִיךְ אִיז מֶען זִיךְ גְלַייךְ מְיַיאֵשׁ, אוּן מֶען טְרַאכְט, אַז מֶען הָאט שׁוֹין נִישְׁט קַיין תַּקָנָה, אָבֶּער אַז מֶען הָאט דִי הַקְדָמוֹת פוּן הֵיילִיגְן רֶבִּי׳ן, אִיז מֶען זִיךְ זֵייעֶר מְחַזֵק פוּן דֶעם אַלֵיין, אוּן מֶען טְרַאכְט צוּ זִיךְ: אִיךְ, וָואס אִיךְ

האב אזא נידעריגע נשמה, וואס עס איז נאך נישט געווען אויף דער וועלט אזא נידריגע נשמה, האב איך זוכה געווען צו וויסן פון אזא הייליגן רבי'ן, קען איך אוודאי און אוודאי צוריקגיין צום באשעפער, און דאס וועט נאך זיין דער גרעסטער חידוש ביים באשעפער! און פון דעם האט דער אייבערשטער די גרעסטע כבוד און הנאה (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן יד). ווייל ווען א מענטש שפירט דעם אמת, אז ער איז גארנישט, דעמאלטס גייט ער אלץ העכער און העכער, און ער קען אנקומען צו די העכסטע מדריגות.

ח.

ויהי ממחרת, וישב משה לשפוט את העם (שמות יח, יג), חז"ל זאגן (מכילתא יתרו, ג): דאס גרויסקייט פון משה רבינו איז געווען: מן ההר אל העם; דאס הייסט, אז כאטשיג ער איז געווען דבוק אין בורא כל עולמים, דאך אבער, ווען ער איז צוריקגעקומען, האט ער זיך גלייך אראפגעלאזט צו די אידן, ווייל געווענליך א מענטש וואס איז זייער גרויס און איז צוגעקלעבט צום

אײבּערשטן, האָט נישט קײן צײט און קײן געדולד זיך אַראָפּצולאָזן צו מענטשן.

דער הײליגער רבּי האָט געזאָגט (חיי מוהר"ן סימן רנב): בּײ אים איז רצוא נישט קײן שום עבודה, נאָר זײן עיקר האָרעוואַניע איז אויף שוב; דאָס הײסט, בּײ עבודת השם איז דאָ רצוא: אַ מענטש שפּירט אַן התעוררות און חיות בּײם דאַוונען וכו'; און שוב: ווען ער פאַרלירט זײן התעוררות און התלהבות.

און פאַר רוב מענטשן קומט אָן שווער רצוא; דאָס הײסט, ער וויל זיך אויפהײבן, ער וויל אַמאָל דאַוונען ערליך, ער וויל רעדן צום בּאשעפער, אָבער עס קומט אים אָן מוראדיג שווער, אָבער בּײ ושוב איז ער שטענדיג. אָבער אַז אײנער האָט זיך שוין אַזוי שטאַרק אויסגעאַרבּעט, איז ער שטענדיג בּײ רצוא, און זײן שוועריקײט איז ושוב, זיך אַראָפּצולאָזן צו מענטשן וכו'.

דאָס איז געווען דער חילוק צווישן משה רבּינו וואָס האָט געזאָגט (דברים לב, א): האזינו השמים וכו' ותשמע

הָאָרֶץ אוּן יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא וָואס הָאט גֶעזָאגְט (יְשַׁעְיָהוּ א, ב): שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ, וַוייל הַאֲזִינוּ מֵיינְט אַז אֵיינֶער זִיצְט לֶעבְּן אַן אַנְדֶערְן אוּן זָאגְט אִים עֶפֶּעס שְׁטִיל אַרַיין אִין אוֹיעֶר, שִׁמְעוּ מֵיינְט אַז אֵיינֶער אִיז וַוייט אוּן עֶר שְׁרַייט: הֶערְט מִיר אוֹיס! וֶועגְן דֶעם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וָואס עֶר הָאט גֶעהַאט דִי גְרֶעסְטֶע מַדְרֵיגָה אִין נְבוּאָה, אוּן עֶר אִיז גֶעוֶוען נָאנְט צוּם הִימְל, הָאט עֶר גֶעזָאגְט פַאר דִי הִימְל שְׁטִיל: הַאֲזִינ"וּ הַשָּׁמַיִם, אָבֶער פַאר דִי עֶרְד, וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען וַוייט דֶערְפוּן, הָאט עֶר גֶעדַארְפְט אַרָאפּ שְׁרֵייעֶן, דֶערְפַאר הָאט עֶר גֶעזָאגְט וְתִשְׁמַ"ע הָאָרֶץ, אָבֶער יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא וָואס עֶר הָאט נִישְׁט גֶעהַאט דִי מַדְרֵיגָה אִין נְבוּאָה, אוּן עֶר אִיז גֶעוֶוען נֶענְטֶער צוּ דֶער עֶרְד, הָאט עֶר צוּ דִי עֶרְד גֶערֶעדְט שְׁטִיל, אוּן צוּ דִי הִימְל הָאט עֶר גֶעדַארְפְט שְׁרֵייעֶן. קוּמְט אוֹיס אַז אַ צַדִיק וָואס אִיז אִינְגַאנְצְן דָבוּק אִין בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים, אִיז אִים זֵייעֶר שְׁוֶוער אַרָאפּ צוּ גֵיין, דָאס אִיז גֶעוֶוען דִי גְרוֹיסְקֵייט פוּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, אַז עֶר הָאט זִיךְ גֶעקֶענְט אַרָאפְּלָאזְן אוֹיסְצוּהֶערְן מֶענְטְשְׁן אַגַאנְצְן טָאג.

אַזוֹי וִוי דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי זָאגְט (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק ב' סִימָן ז; סח): וָואס הֶעכֶער אַ צַדִּיק גֵייט, אַלְץ נִידֶערִיגֶער קֶען עֶר זִיךְ אַרָאפּ לָאזְן.

דֶער הֵיילִיגֶער סַאטְמַארֶער רָב זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, הָאט אַמָאל גֶעזָאגְט אֵיינְס פוּן דִי טַעֲמִים פַארְוָואס עֶר דַאוֶוענְט שְׁפֶּעט, וַוייל עֶר ווִיל אַבִּיסְל לֶערְנֶען אוֹיךְ, וַוייל שְׁפֶּעטֶער נָאכְן דַאוֶוענֶען הָאבְּן שׁוֹין גֶעוַוארְט אוֹיף אִים מֶענְטְשְׁן יֶעדֶער מִיט זַיינֶע צָרוֹת, אוּן אַגַאנְצְן טָאג אִיז עֶר גֶעוֶוען פַארְנוּמֶען מִיטְן כְּלַל. וֶועגְן דֶעם הָאט עֶר זֵייעֶר מַקְפִּיד גֶעוֶוען אַז מֶען זָאל אִים נִישְׁט שְׁטֶערְן דֶעמָאלְטְס. אֵיינֶער הָאט אִים אַמָאל גֶעשְׁטֶערְט פַארְן דַאוֶוענֶען, הָאט עֶר זִיךְ אוֹיסְגֶעדְרִיקְט מִיט וֵוייטָאג: פַארְוָואס זָאל אִיךְ כָאטְשׁ נִישְׁט קֶענֶען לֶערְנֶען ווִי אַ פָּשׁוּטֶ'ער אִיד, אִיךְ מֶעג דָאךְ אוֹיךְ עֶפֶּעס לֶערְנֶען!

ט.

וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה וְכוּ', וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם, מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ וְגוֹ', (שְׁמוֹת יח, יד): יִתְרוֹ הָאט נִישְׁט גֶעקֶענְט פַארְשְׁטֵיין, ווִי אַזוֹי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ

לָאזְט זִיךְ אַזוֹי אַרָאפּ, אוּן עֶר אַלֵיין גֶעט זִיךְ אַגַאנְצְן טָאג אָפּ מִיט מֶענְטְשְׁן, אוּן עֶר אִיז פַּארְנוּמֶען צוּ מַאכְן שָׁלוֹם צְוִוישְׁן זֵיי וְכוּ׳, אוּן עֶר הָאט גֶעזָאגְט (שָׁם יח, יז–יח): דוּ טוּסְט נִישְׁט גוּט, נָבֹל תִּבֹּל! וֶועסְט דָאס נִישְׁט קֶענֶען פַארְנֶעמֶען, אוּן עֶר הָאט אִים פָּארְגֶעשְׁלָאגְן אַ עֵצָה: עֶר זָאל צוּנֶעמֶען צוּ זִיךְ, צוּ הֶעלְפֶּערְס, וָואס זֵיי זָאלְן זִיךְ אָפְּגֶעבְּן מִיטְן כְּלַל וְכוּ׳. זֶעהְט מֶען פוּן דֶעם, אַז כָאטְשִׁיג יִתְרוֹ אִיז גֶעוֶוען זֵייעֶר גְרוֹיס אוּן אַן אֱמֶתְ׳ער גֵר אוּן בַּעַל תְּשׁוּבָה, דָאךְ אָבֶער הָאט עֶר נִישְׁט פַארְשְׁטַאנֶען דִי הַנְהָגָה פוּן אַ צַדִּיק אוּן אַ רֶבִּי׳ן.

דֶער טְשֶׁערִינֶער רָב זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, [תַּלְמִיד פוּנֶעם הֵיילִיגְן רֶבִּי נָתָן,] שְׁרַייבְּט אִין דִי הַקְדָמָה פוּנֶעם סֵפֶר עֲלִים לִתְרוּפָה [בְּרִיוְון פוּנֶעם הֵיילִיגְן רֶבִּי נָתָן,] אַז וֶוער עֶס אִיז גֶעוֶוען בַּיי רֶבִּי נָתָן, הָאט גֶעזֶעהְן אַז דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אַ מוֹרָא׳דִיגֶע וואוּנְדֶער: אַז מֶען הָאט אִים גֶעזֶעהְן דַאוֶוענֶען דִי דְרֵיי תְּפִלּוֹת אוּן תִּיקוּן חֲצוֹת, אוּן עוֹסֵק זַיין אִין הִתְבּוֹדְדוּת, הָאט מֶען גֶעמֵיינְט אַז דֶער מֶענְטְשׁ אִיז נָאר עוֹסֵק אִין תְּפִלָּה אַגַאנְצְן טָאג; אַז מֶען הָאט אִים גֶעזֶעהְן לֶערְנֶען מִיט זַיין גְרוֹיס הַתְמָדָה, אוּן מֶען הָאט

גֶעזֶעהְן זַיין אוֹיסְטֶערְלִישֶׁע בְּקִיאוּת, הָאט מֶען גֶעטְרַאכְט אַז מִן הַסְתָּם טוּט עֶר גָארְנִישְׁט עֶפֶּעס אַנְדֶערְשׁ, נָאר עֶר לֶערְנְט אַגַאנְצְן טָאג; וֶוער עֶס הָאט אִים גֶעזֶעהְן שְׁרַייבְּן, אוּן וִויפִיל עֶר הָאט אַלְץ צוּזַאם גֶעשְׁרִיבְּן, הָאט מֶען זִיךְ פָּארְגֶעשְׁטֶעלְט אַז עֶר טוּט נָאר דָאס אַגַאנְצְן טָאג, [עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבְּן דֶעם: לִקוּטֵי מוֹהֲרַ"ן; סִיפּוּרֵי מַעֲשִׂיוֹת; שִׂיחוֹת הָרַ"ן; חַיֵי מוֹהֲרַ"ן; סֵפֶר הַמִּדּוֹת וְכוּ׳, נָאכְדֶעם דִי פִּילֶע בֶּענְדֶער לִקוּטֵי הֲלָכוֹת וְכוּ׳, אוּן אָן אַ שִׁיעוּר בְּרִיוְון וָואס עֶר הָאט גֶעשְׁרִיבְּן,] אַז מֶען הָאט אִים גֶעזֶעהְן רֶעדְן מִיט מֶענְטְשְׁן אוּן זִיךְ אָפְּגֶעבְּן מִיט זֵיי, הָאט מֶען גֶעמֵיינְט אַז עֶר רֶעדְט אַגַאנְצְן טָאג מִיט מֶענְטְשְׁן; דָאס אִיז גֶעוֶוען דֶער חִידוּשׁ, אַז אֵיין מֶענְטְשׁ זָאל דָאס אַלֶעס אַרַיינֶעמֶען אִין זִיךְ.

דִי זֶעלְבֶּע זַאךְ אַז מֶען זָאל גוּט נָאכְקוּקְן דֶעם צַדִיק, אִיז דָאךְ דָאס דֶער גְרֶעסְטֶער חִידוּשׁ, וִוי אַזוֹי עֶר הָאט צַייט צוּ דַאוֶונֶען, לֶערְנֶען, שְׁרַייבְּן, רֶעדְן מִיט מֶענְטְשְׁן אוּן נָאךְ צַייט פַאר זִיךְ אוֹיךְ. אוּן וִוי אַזוֹי אִיז דָאס טַאקֶע מֶעגְלִיךְ? נָאר אוֹיף דֶעם אִיז דָא אַ בְּרָכָה פוּן הִימְל.

און מֶען דאַרְף וויסְן אַז אַ צַדִיק וָואס עֶר אִיז דָבוּק אִין בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים, קֶען זִיךְ אַרָאפְּלָאזְן צוּ יֶעדְן אֵיינֶעם. דֶער הֵיילִיגֶער בַּעַל הַתַּנְיָא זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ הָאט גֶעזָאגְט: אַ צַדִיק וָואס אִיז דָבוּק אִין בַּאשֶׁעפֶער, און עֶר טְרַאכְט נָאר פוּן בַּאשֶׁעפֶער, דֶעמָאלְטְס אֲפִילוּ דִי מֶענְטְשְׁן וָואס זֶענֶען אַרוּם אִים, שְׁפִּירְן אוֹיךְ אַ גֶעוַואלְדִיגֶע חַיוּת, און עֶס קְלֶעבְּט זִיךְ אִין זֵיי אוֹיךְ אָן אַ גוּטֶער גֶערוּךְ.

דֶערְפַאר דַארְף מֶען זֵייעֶר אַכְטוּנְג גֶעבְּן נִישְׁט זִיךְ אַרַיינְמִישְׁן בַּיי אַ צַדִיק, און אִים גֶעבְּן עֵצוֹת וְכוּ׳, און מֶען דַארְף זֵייעֶר אַכְטוּנְג גֶעבְּן נִישְׁט מְזַלְזֵל צוּ זַיין אִין אַ צַדִיק, אַזוֹי ווִי חַזַ״ל זָאגְן (אָבוֹת ב, י): הֲוֵי זָהִיר בְּגַחַלְתָּן שֶׁלֹּא תִכָּוֶה, מֶען קֶען זִיךְ רַחְמָנָא לִצְלָן אָפְּבְּרִיעֶן פוּן אַ צַדִיק. בִּפְרַט אַ צַדִיק וָואס הָאט זִיךְ אָפְּגֶעגֶעבְּן מִיט דִיר, און זִיךְ אַרָאפְּגֶעלָאזְט בִּיז צוּ דַיין מְגוּשָּׁם׳דִיגֶער פְּלַאץ, און דִיךְ אָפְּגֶערֵיינִיגְט און אַרָאפְּגֶענוּמֶען פוּן דִיר דִי שְׁמוּצִיגֶע קְלֵיידֶער וְכוּ׳, אַזוֹי ווִי דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי זָאגְט (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן חֵלֶק א׳ סִימָן י״ד): וֶוען אַ מֶענְטְשׁ זִינְדִיגְט רַחְמָנָא לִצְלָן, אִיז עֶר אָנְגֶעטוּעֶן מִיט בְּגָדִים צוֹאִים, מִיט

טִינוּף׳דִיגֶע בְּגָדִים. וַוייל דִי מַחְשָׁבוֹת זֶענֶען דִי בְּגָדִים (לִקוּטֵי מוֹהֲרַ״ן חֵלֶק א׳ סִימָן כא), אוּן דֶער צַדִיק נֶעמְט אַרָאפּ דִי שְׁמוּצִיגֶע גֶעדַאנְקֶען פוּן אִים, אוּן עֶר וַואשְׁט אִים אָפּ, אוּן עֶר מוּטְשֶׁעט זִיךְ מִיט אִים, בִּיז עֶר הֵייבְּט אִים אוֹיף, אוּן עֶר וֶוערְט אַ מֶענְטְשׁ, נָאכְדֶעם בְּרֶענְגְט עֶר אִים אַרַיין שֵׂכֶל אוּן אַ חֵשֶׁק צוּ לֶערְנֶען יֶעדְן טָאג: מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְמָרָא וְכוּ׳, זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ אוּן תִּיקוּנִים וְכוּ׳, אָבֶּער וֶוען מֶען אִיז שׁוֹין זוֹכֶה צוּ דִי אַלֶע שֵׁיינֶע זַאכְן דַארְף מֶען זֵייעֶר אַכְטוּנְג גֶעבְּן נִישְׁט צוּ קְרִיגְן אָדֶער חָלִילָה מְזַלְזֵל זַיין אִין דֶעם צַדִיק.

וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה אֶת חֹתְנוֹ, וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ (שְׁמוֹת יח, כז): וִויבַּאלְד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גֶעזֶעהְן אַז יִתְרוֹ מִישְׁט זִיךְ אַרַיין, אוּן פַארְשְׁטֵייט נִישְׁט גֶענוּג דָאס גְרוֹיסְקֵייט אוּן רַחְמָנוּת פוּן אַ צַדִיק, אוּן עֶר גֶעט אִים עֵצוֹת, הָאט עֶר אִים צוּרִיק אַהֵיים גֶעשִׁיקְט לְחַיִים וּלְשָׁלוֹם.

י.

וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר (שְׁמוֹת יט, ב), זָאגְט אוֹיף דֶעם רַשִׁ״י: כְּאִישׁ אֶחָד בְּלֵב אֶחָד, וַוייל בַּיי אַלֶע פְּלֶעצֶער וִוי

די אִידְן זֶענֶען גֶעוֶועז אִיז שְׁטֶענְדִיג גֶעוֶועז מַחְלוֹקֶת און טַעֲנוֹת, אָבֶּער וֶוען זֵיי זֶענֶען אָנְגֶעקוּמֶען צוּם בַּארְג סִינַי, אִיז גֶעוֶועז אַ מוֹרָא׳דִיגֶער אַחְדוּת; און אַזוֹי אַרוּם הָאבְּן זֵיי גֶעקֶענְט מְקַבֵּל זַיין די תּוֹרָה.

וֶועגְן דֶעם דַארְף מֶען זֵייעֶר אַכְטוּנְג גֶעבְּן פוּן מַחְלוֹקֶת, און הָאבְּן טַעֲנוֹת אֵיינֶער אוֹיפְן צְוֵוייטְן, וָואס דָאס הַאלְט לֵיידֶער אוֹיף די גְאוּלָה, אַז עֶס אִיז דָא מַחְלוֹקֶת צְווִישְׁן אִידְן רַחְמָנָא לִצְלָן, דֶער הֵיילִיגֶער צַאנְזֶער רָב זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, הָאט אַמָאל גֶעזָאגְט, אַז עֶר וֶועט הֶערְן אֵיינֶעם זָאגְן אַז זַיין רֶבִּי אִיז גְרֶעסֶער וְכוּ׳, וֶועט עֶר אִים אוֹיסְרַייסְן. [וִוי בַּאוואוּסְט אִיז עֶר גֶעוֶועז אַ שַׁארְפֶער מֶענְטְשׁ,] יֶעדֶער אִיז מְקַבֵּל פוּן זַיין רֶבִּי׳ן, אָבֶּער נִישְׁט מַאכְן אַן עֲבוֹדָה זָרָה און אָנְדְרֵייעֶן מַחְלוֹקֶת צוּלִיבּ דֶעם, וָואס דָאס אִיז די עֶרְגְסְטֶע זַאךְ רַחְמָנָא לִצְלָן.

דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי זָאגְט (שִׂיחוֹת הָרַ״ן סִימָן צא): אַז אֵיינֶער ווִיל זוֹכֶה זַיין צוּ הַתְמָדָה, לֶערְנֶען פְלַייסִיג די הֵיילִיגֶע תּוֹרָה, זָאל עֶר נִישְׁט רֶעדְן אוֹיף קַיין שוּם אִיד. אַ

מֶענְטְשׁ דַארְף אָפְּלָאזְן אַן אַנְדֶערְן און נָאר הָאבְּן צוּ טוּהְן מִיט זִיךְ.

יא.

וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם וְכוּ׳, וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם (שְׁמוֹת יט, י), דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער הָאט גֶעהֵייסְן פַאר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶר זָאל זָאגְן פַאר דִי אִידְן זֵיי זָאלְן זִיךְ הֵיילִיגְן און רֵיינִיגְן. פוּן דֶעם קֶען מֶען זִיךְ לֶערְנֶען, אַז אַ מֶענְטְשׁ דַארְף זֵייעֶר נִזְהָר זַיין צוּ גֵיין אִין מִקְוָה, בִּפְרַט זָאל מֶען נִזְהָר זַיין אִין טְבִילַת עֶזְרָא.

עֶס שְׁטֵייט אִין הֵיילִיגְן מָאוֹר וָשָׁמֶשׁ (פַּרְשַׁת אֱמוֹר), אַז דֶער בַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ, און דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי ר׳ אֶלִימֶלֶךְ זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, הָאבְּן צוּרִיק מְתַקֵּן גֶעוֶוען דִי תַּקָּנָה פוּן טְבִילַת עֶזְרָא, און אַז שַׁ״ץ יִמַּח שְׁמוֹ אִיז אַרָאפּ פוּן אִידִישְׁן וֶועג - און גוֹרֵם גֶעוֶוען אַ חוּרְבָּן פַאר דִי גַאנְצֶע וֶועלְט - וַוייל עֶר אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען נִזְהָר זִיךְ צוּ טוֹבֵלְ׳ן וֶוען מֶען דַארְף, כָאטְשִׁיג עֶר הָאט גֶעקֶענְט כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָהּ. דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי זָאגְט (שִׂיחוֹת הָרַ״ן סִימָן קמא): [דָארְט וואוּ דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי אִיז מְגַלֶּה דֶעם

וואוּנְדֶערְלִיכְן תִּיקוּן הַכְּלָלִי, אוֹיף דֶעם חֵטְא] דֶער עֶרְשְׁטֶער תִּיקוּן אִיז מִקְוֶה! נָאכְדֶעם דַארְף מֶען גֶעבְּן אַ פְּרוּטָה פַּאר צְדָקָה, אוּן זָאגְן דִי צֶען קַאפִּיטְלֶעךְ תְּהִלִּים [תִּיקוּן הַכְּלָלִי].

יב.

וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לֵאמֹר, הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וְגוֹ׳ (שְׁמוֹת יט, יב), נָאכְדֶעם הָאט דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער נָאכְאַמָאל גֶעזָאגְט פַּאר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ (שְׁמוֹת יט, כא): **רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן יֶהֶרְסוּ אֶל ה׳ לִרְאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב**, עֶר זָאל גֵיין וָוארֶענֶען דִי אִידְן, אַז זֵיי זָאלְן זֵייעֶר אַכְטוּנְג גֶעבְּן נִישְׁט צוּ גֵיין מֶער וִויפִיל זֵיי מֶעגְן. פוּן דֶעם זֶעהְן מִיר אַז אוֹיבּ אַ מֶענְטְשׁ גֵייט הֶעכֶער פוּן זַיינֶע מַדְרֵיגוֹת, וֶועט עֶר אַוֶועק פַּאלְן.

דָאס זָאגְט דֶער פָּסוּק (שָׁם יט, כד): **וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה׳ לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְגוֹ׳ וְהָעָם אַל יֶהֶרְסוּ לַעֲלֹת אֶל ה׳ פֶּן יִפְרָץ בָּם**, זָאגְט אוֹיף דֶעם רַשִׁ״י: יֶעדֶער אֵיינֶער הָאט גֶעהַאט אַ מְחִיצָה פַּאר זִיךְ, אוּן אִיז גֶעגַאנְגֶען מִיט אַ אַנְדֶערֶע מַדְרֵיגָה, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מִיט זַיין

מַדְרֵיגָה; אַהֲרֹן מִיט זַיין מַדְרֵגָה; דִי כֹּהֲנִים מִיט זֵייעֶר מַדְרֵגָה; און גַאנְץ כְּלַל יִשְׂרָאֵל מִיט זֵייעֶר מַדְרֵגָה. דָאס הֵייסְט, בֶּאֱמֶת אִיז נִישְׁט דָא קֵיין שׁוּם זַאךְ אוֹיסֶער דֶעם בַּאשֶׁעפֶער, און אַלֶעס אִיז נָאר דֶער בַּאשֶׁעפֶער, און דֶער בַּאשֶׁעפֶער אִיז אַן אוֹר אֵין סוֹף, נָאר יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וִויפִיל עֶר גְרֵייט זִיךְ צוּ, אַזוֹיפִיל קֶען זַיין מֹחַ פַארְנֶעמֶען צוּ שְׁפִּירְן דִי לֶעכְטִיגְקֵייט פוּנֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן, אַז אֵיינֶער הָאט זִיךְ מֶער אָפְּגֶעשֵׁיידְט פוּן דִי נַארִישְׁקֵייט פוּן דֶער וֶועלְט, שְׁפִּירְט עֶר מֶער אֱלֹקוּת, אַז אֵיינֶער הָאט זִיךְ נָאךְ מֶער צוּגֶעגְרֵייט, שְׁפִּירְט עֶר נָאךְ מֶער דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן, און לוֹיט דֶעם הָאט יֶעדֶער מֶענְטְשׁ זַיין צִמְצוּם. דֶערְפַאר אִיז אַ מוֹרָא׳דִיגֶע גֶעלֶעכְטֶער נָאכְצוּמַאכְן אַ צְוֵוייטְן און יֶענֶעמְס תְּנוּעוֹת, וָואס מֶען הָאט אַ פָּנִים אַזוֹי וִוי אַ מָאנְקְ״י וָואס מַאכְט אוֹיךְ נָאךְ אַן אַנְדֶערְן.

דֶערְפַאר אַז אַ מֶענְטְשׁ וִויל מְקַבֵּל זַיין דִי תּוֹרָה, דַארְף עֶר וִויסְן דִי וִויכְטִיגְסְטֶע זַאךְ, עֶר זָאל גֵיין אוֹיף זַיין וֶועג, און נִישְׁט קוּקְן אוֹיף יֶענֶעם, מֶען זֶעהְט אַז רוֹב מֶענְטְשְׁן פַאלְן אַרָאפּ און וֶוערְן צוּבְּרָאכְן בַּיי זִיךְ נָאר וַוייל זֵיי קוּקְן אוֹיף יֶענֶעם, יֶענֶער אִיז שׁוֹין אַזַא לַמְדָן,

יֶענֶער אִיז שוֹין אַ רֶעדְנֶער וְכוּ׳, וָואס דָאס צוּבְּרֶעכְט זֵיי אִינְגַאנְצְן.

דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי אִיז מְגַלֶּה (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן חֵלֶק ב, בְּהַשְׁמָטָה): אוֹיף דֶעם פָּסוּק (יְחֶזְקֵאל לג, כד): **אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם**, אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט גֶעדִינְט דֶעם בַּאשֶׁעפֶער מִיט דִי בְּחִינָה פוּן: אֶחָד, עֶר הָאט זִיךְ זִיךְ בַּאטְרַאכְט אַזוֹי וִוי עֶר אִיז דֶער אֵיינְצִיגְסְטֶער מֶענְטְשׁ אוֹיף דֶער וֶועלְט, אוּן בִּכְלַל נִישְׁט גֶעקוּקְט אוֹיף אַ צְוֵוייטְן. אוּן וֶוען אַ מֶענְטְשׁ לֶעבְּט אוֹיף דֶעם וֶועג, אִיז עֶר דֶער גְלִיקְלִיכְסְטֶער מֶענְטְשׁ.

דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי הָאט דֶערְצֵיילְט (סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, מַעֲשֶׂה ט), אַ מַעֲשֶׂה פוּן אַ **תָּם**, וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ שׁוּסְטֶער, אוּן עֶר אִיז גֶעוֶוען שְׁטֶענְדִיג זֵייעֶר פְרֵיילִיךְ, וֶוען עֶר הָאט גֶעעֶנְדִיגְט מַאכְן אַ שִׁיךְ, וָואס מִן הַסְתָּם הָאט עֶס גֶעהַאט דְרֵיי עֶקְן, פְלֶעגְט עֶר נֶעמֶען דֶעם שִׁיךְ אוּן דָאס אוֹיסְרִימֶען, אוּן עֶר הָאט זִיךְ מְחַיֶּה גֶעוֶוען דֶערְמִיט, אוּן עֶר פְלֶעגְט זָאגְן: מַיין וַוייבּ! וִוי שֵׁיין אוּן וִוי הֶערְלִיךְ דָאס שִׁיכֶעלֶע אִיז, וָואסְפַאַרַא זִיסְקֵייט דָאס שִׁיכֶעלֶע אִיז, וָואסְפַאַרַא הָאנִיגְדִיג אוּן צוּקֶערְדִיגֶע שִׁיכֶעלֶע אִיז דָאס,

און וֶוען זַיין וַוייבּ הָאט אִים גֶעפְרֶעגְט: אוֹיבּ עֶס אִיז יָא אַזוֹי, פַארְוָואס אַנְדֶערֶע שׁוּסְטֶערְס נֶעמֶען אַסַאךְ מֶער גֶעלְט פַאר אַ פָּאר שִׁיךְ, און פַארְדִינֶען שֵׁיין, און דוּ נִישְׁט?! הָאט עֶר גֶעעֶנְטְפֶערְט: וָואס הָאבּ אִיךְ מִיט יֶענֶעם?! דָאס אִיז יֶענֶעמְס מַעֲשֶׂה, און דָאס אִיז מַיין מַעֲשֶׂה וְכוּ׳. זֶעהְט מֶען פוּן דֶעם, אַז אַ מֶענְטְשׁ דַארְף שְׁטֶענְדִיג קוּקְן נָאר אוֹיף זִיךְ, און זִיךְ מוֹרָא׳דִיג מְחַיֶה זַיין מִיט וָואס עֶר הָאט, און מִיט וָואס עֶר פַארְדִינְט.

יג.

אָנֹכִי הֲוָיָ״ה אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים (שְׁמוֹת כ, ב), אִיךְ בִּין דֶער בַּאשֶׁעפֶער דַיין גָאט, וָואס הָאט דִיךְ אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פוּן מִצְרַיִם וְכוּ׳. זָאגְט דֶער רַמְבַּ״ן הַקָּדוֹשׁ: וֶועגְן דֶעם שְׁטֵייט ׳אֱלֹקֶיךָ׳ - ׳הוֹצֵאתִיךָ׳ אַ לָשׁוֹן יָחִיד, און נִישְׁט ׳אֱלֹקֵיכֶם׳ - ׳הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם׳ אַ לָשׁוֹן רַבִּים, צוּ וַוייזְן אַז דִי הֵיילִיגֶע תּוֹרָה אִיז גֶעגֶעבְּן גֶעוָוארְן פַאר יֶעדְן אִיד עֶקְסְטֶער, און אֲפִילוּ דִי גַאנְצֶע וֶועלְט הַאלְט נִישְׁט דִי תּוֹרָה, און זֶענֶען אַוֶועק פוּן בַּאשֶׁעפֶער, דַארְף עֶר וִויסְן אַז עֶר הָאט גָארְנִישְׁט

מיט די װעלט, דער באַשעפער האָט געגעבן די תּוֹרה פאַר אים אַליין.

יד.

לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי (שְׁמוֹת כ, ג), זאָלסט נישט האָבן קיין פרעמדע אָפּגעטער וְכוּ׳; דער הייליגער רבּי זאָגט (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן חֵלֶק א׳ סִימָן כג): דער עיקר פון אַ מענטש איז זיין פּנים. װעגן דעם דאַרף אַ מענטש שטענדיג זעהן צו זיין פריילך, און אַרומגיין מיט אַ שמייכל און אַ לעכטיגע פּנים (עַיֵּין עוֹד לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ״ן חֵלֶק א, סִימָן קנג), אָבער אויב חלילה וְחס אַ מענטש איז אַריינגעפאַלן אין די תּאוה פון געלט, און ער גלייבט נישט אַז דער אייבערשטער קען שפּייזן אַ מענטש גרינגערהייט, איז ער שטענדיג טרויעריג און פאַר׳דאגה׳ט, און ער גייט אַרום מיט אַ זויערן פּנים, װייל אַלע עבודה זרה׳ס ליגט אין געלט, װאס דאס מאכט אים צובראכן און אָנגעזעצט.

מיט דעם טייטשט דער הייליגער רבּי אַ מורא׳דיגע טייטש: **לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי**, אויף דיין

פָּנִים זָאל נִישְׁט זַיין קַיין אָפְּגָאט, דָאס הֵייסְט, זָאלְסְט נִישְׁט אַרוּמְגֵיין מִיט אַ זוֹיעֶרְן אוּן טְרוֹיעֶרִיגְן פָּנִים.

מֶען פַארְצֵיילְט אַז דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי יִשְׂרָאֵל סַאלַאנְטֶער זַצַ״ל הָאט אַמָאל גֶעזֶעהְן אֵיינֶעם אַרוּם גֵיין מִיט אַ זוֹיעֶרְן פָּנִים אוּן מִיט מָרָה שְׁחוֹרָה, הָאט עֶר אִים מוּסָר גֶעזָאגְט: אִיר זֶענְט אַ **בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים**, [אֵיינְס פוּן דִי פִיר נְזִיקִין אִיז, אַז אֵיינֶער מַאכְט אַ גְרוּבּ אִין אַ רְשׁוּת הָרַבִּים, אַ פְּלַאץ וואוּ מֶענְטְשְׁן דְרֵייעֶן זִיךְ, אוּן אֵיינֶער אִיז דָארְט אַרַיינְגֶעפַאלְן, אִיז מֶען אַ מַזִיק אוּן מֶען אִיז חַיָיב,] פְרֶעגְט דֶער אִיד: וָואס הָאבּ אִיךְ גֶעטוּעֶן?! הָאט עֶר אִים מַסְבִּיר גֶעוֶועןְ: ווִיבַּאלְד דַיין פָּנִים אִיז אַ רְשׁוּת הָרַבִּים, וַוייל יֶעדֶער קֶען דִיר זֶעהְן, אוּן אַז דוּ גֵייסְט אַרוּם מִיט אַ זוֹיעֶרְן פָּנִים, וֶוערְן אַנְדֶערֶע אוֹיךְ זוֹיעֶר, בִּיזְטוּ דָאךְ אַ מַזִיק. דֶערְפַאר אַז אַ מֶענְטְשׁ גֵייט אַרוּם מִיט אַ שְׁמֵייכְל, וֶועט עֶר יֶעדְן פְרֵיילִיךְ מַאכְן.

טו.

לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה וְגוֹ׳ (שְׁמוֹת כ, ד), אַ מֶענְטְשׁ דַארְף ווִיסְן, אַז אִין בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים הָאט מֶען

נישט קיין שום השׂגה און קיין שום תּפיסה, און אַז אויבן איז נישטאָ קיין שום געשטאַלט און אויסזעהן. נאָר יעדער מענטש מאָלט זיך אויס כּביכול אַז דער אייבערשטער איז בּרוגז אויף אים, וואָס בּאמת איז דאָס נאָר זיינע דמיונות, ווייל דער בּאשעפער איז אַן **אָב הרחמן**, ער וויל אונז האָבן, און ער וויל אונז נאָר מקרב זיין.

דאָס איז אויך וואָס דער פּסוק זאָגט ווייטער (שמות כ, ז): **לא תשׂא את שׁם הוי״ה אלקיך לשׁוא**, אַ מענטש דאַרף וויסן, אַז דער בּורא כּל עולמים וויל אים האָבן, און די אַלע שלעכטע געדאַנקען וואָס קומען אים אַריין אין מחשבה, אַז מען דאַרף אים נישט האָבן, איז רחמנא לצלן ליגנט און פאַלש! דאָס זאָגט דער פּסוק: **לא תשׂא את שׁם הוי״ה אלקיך לשׁוא**, נעם נישט דעם אייבערשטנס נאָמען פאַרן שׁוא, פאַר זאַכן וואָס זענען פאַלש, כּאילו דער בּאשעפער איז בּרוגז אויף דיר, ווייל דאָס קומט פונעם יצר הרע, וואָס ער בּרענגט אַריין אין אַ מענטש מחשבות אַז דער בּאשעפער דאַרף אים נישט האָבן, און ער איז גאָרנישט ווערט.

טז.

זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ (שְׁמוֹת כ, ח), אַ מֶענְטְשׁ דַארְף אַ גַאנְצְן שַׁבָּת זִיךְ פְרֵייעֶן אַז עֶר אִיז זוֹכֶה צוּ הִיטְן שַׁבָּת, וָואס דָאס אִיז דִי גְרֶעסְטֶע שִׂמְחָה.

חַזַ"ל זָאגְן (תַּנְחוּמָא בְּרֵאשִׁית): **כְּבוֹד שַׁבָּת עָדִיף מֵאֶלֶף תַּעֲנִיּוֹת**, אַ מֶענְטְשׁ וָואס פְרֵיידְט זִיךְ אַ גַאנְץ שַׁבָּת, אוּן עֶר אִיז מְכַבֵּד דֶעם שַׁבָּת, אִיז אַזוֹי וִוי עֶר וָואלְט גֶעפַאסְט טוֹיזְנְט תַּעֲנִיתִים. דֶער אֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ זָאגְט (שַׁעַר רוּחַ הַקוֹדֶשׁ, תִּקוּן כז): אוֹיף יֶעדֶע מָאל וָואס מֶען פַאלְט דוּרְךְ מִיט 'פְּגַם הַבְּרִית' רַחְמָנָא לִצְלָן, דַארְף מֶען פַאסְטְן: פ"ד [פִיר אוּן אַכְצִיג] תַּעֲנִיתִים, קוּמְט אוֹיס אַז אוֹיף צֶען מָאל: אַכְט הוּנְדֶערְט אוּן פֶערְצִיג [840], אוֹיף הוּנְדֶערְט מָאל: אַכְט טוֹיזֶענְט אוּן פִיר הוּנְדֶערְט [8400] טֶעג, וָואס לֵיידֶער קֵיינֶער אִיז נִישְׁט רֵיין פוּן דֶעם, אוּן וֶוער רֶעדְט נָאךְ, דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער זָאל אָפְּהִיטְן, טוֹיזֶענְט מָאל, קוּמְט דָאס אוֹיס: פִיר אוּן אַכְצִיג טוֹיזֶענְט [84000] תַּעֲנִיתִים, וָואס אַ מֶענְטְשׁ הָאט נִישְׁט אִין דִי גַאנְצֶע זִיבֶּעצִיג יָאר אַזוֹיפִיל טֶעג צוּ פַאסְטְן, וַוייל אַסַאךְ טֶעג אִין יָאר טָאר מֶען דָאךְ נִישְׁט פַאסְטְן, וֶועט עֶר לוֹיט דֶעם

חֶשְׁבּוֹן דַארְפְן אַרָאפְּקוּמֶען אוֹיף דֶער וֶועלְט נָאךְ עֶטְלִיכֶע גִלְגוּלִים, דָא קוּמֶען חֲזַ"ל אוּן זָאגְן אוּנְז אַז בְּלוֹיז מִיט אֵיין שַׁבָּת וָואס מֶען הַאלְט זִיךְ רוּאִיג אוּן פְרֵיילִיךְ אַ גַאנְצְן שַׁבָּת, הָאט מֶען שׁוֹין אוֹיף אֵיינְמָאל טוֹיזְנְט תַּעֲנִיתִים.

וֶועגְן דֶעם זָאגְט דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק ב' סִימָן יז): דֶער עִיקָר פוּן שַׁבָּת אִיז דִי שִׂמְחָה פוּן שַׁבָּת, אוּן מֶען דַארְף זֶעהְן צוּ זַיין נָאר פְרֵיילִיךְ אוּן אוֹיפְגֶעלֵייגְט אַ גַאנְץ שַׁבָּת. [עֶס אִיז כְּדַאי צוּ לֶערְנֶען דִי תּוֹרָה יֶעדְן עֶרֶב שַׁבָּת, אוּן זָאגְן אוֹיף דֶעם דִי תְּפִלָּה פוּן הֵיילִיגְן רֶבִּי נָתָן אִין לִקּוּטֵי תְּפִלּוֹת.] מֶען זֶעהְט אַז דַוְוקָא שַׁבָּת וִויבַּאלְד אַ מֶענְטְשׁ אַרְבֶּעט נִישְׁט אוּן עֶר גֵייט לֵיידִיג, לָאזְט עֶר אוֹיס זַיינֶע נֶערְוְון אוֹיף זַיין וַוייבּ וְכוּ', דֶערְפַאר זָאגְן חֲזַ"ל (עַיֵּין גִיטִין נב ע"א): עֶרֶב שַׁבָּת אִיז דֶער שָׂטָן פַארְנוּמֶען צוּ מַאכְן מַחְלוֹקֶת אִין אַ אִידִישֶׁער שְׁטוּבּ. כְּדֵי צוּ צוּשְׁטֶערְן דֶעם שַׁבָּת, אָבֶּער אַ מֶענְטְשׁ דַארְף הָאבְּן שֵׂכֶל צוּ זַיין שְׁטִיל אוּן שְׁוַוייגְן, וֶועט עֶר הָאבְּן אַ לֶעכְטִיגְן שַׁבָּת, וָואס שַׁבָּת בְּרֶענְגְט אַלֶע הַשְׁפָּעוֹת אוֹיף אַ גַאנְצֶע וָואךְ (זוֹהַר הַקָּדוֹשׁ יִתְרוֹ פח ע"א).

יז.

לֹא תִּרְצָח, לֹא תִּנְאָף, לֹא תִּגְנֹב (שְׁמוֹת כ, יג), די אַלֶע דְרֵיי הָאבְּן אֵיין שַׁיְיכוּת, וַוייל אַז אֵיינֶער אִיז אַ ׳נוֹאָף׳ אִיז עֶר שׁוֹין רַחְמָנָא לִצְלָן אַ ׳רוֹצֵחַ׳, וַוייל פוּן יֶעדְן טִיפַּת זֶרַע קֶען גֶעבּוֹירְן וֶוערְן אַ קִינְד. נָאכְדֶעם אִיז עֶר זִיךְ מוֹרֶה הֶיתֶּר צוּ גַנְבֶ׳ענֶען, נָאכְדֶעם זָאגְט עֶר לִיגְנְט, אוּן אַזוֹי זִינְקֶט עֶר רַחְמָנָא לִצְלָן מֶער אוּן מֶער.

דֶערְפַאר דַארְף מֶען יֶעצְט מַאכְן אַ נַייעֶ הַתְחָלָה, אוּן מְקַבֵּל זַיין די תּוֹרָה פוּן דָאסְנֵיי, אַזוֹי וִוי דֶער אֲרִ״י הַקָּדוֹשׁ זָאגְט (שַׁעַר רוּחַ הַקוֹדֶשׁ, תִּקוּן כז): **קְרִיאָה מְעוֹרֵר אֶת הַזְּמַן**.

יח.

אַזוֹי וִוי מִיר שְׁטֵייעֶן שׁוֹין נָאנְט צוּ פַּרְשַׁת שְׁקָלִים, וָואס די מִשְׁנָה זָאגְט (שְׁקָלִים ב ע״א): **בְּאֶחָד בַּאֲדָר מַשְׁמִיעִין עַל הַשְּׁקָלִים**, דַארְף יֶעדֶער אִיד נִתְעוֹרֵר וֶוערְן צוּ גֶעבְּן צְדָקָה, בִּפְרַט אַז מֶען אִיז זוֹכֶה צוּ גֶעבְּן פַארְן בֵּית הַתַּבְשִׁיל [יַבְנְאֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,] וָואס מֶען אִיז מְחַיֶה הוּנְדֶערְטֶער הוּנְגֶערִיגֶע אִידְן, וָואס דָאס אִיז די גְרֶעסְטֶע

צְדָקָה, בִּפְרַט יֶעצְט פַאר פֶּסַח מִיט דִי גְרוֹיסֶע הוֹצָאוֹת, אִיז דִי גְרֶעסְטֶע זְכוּת זֵיי אַרוֹיסְצוּהֶעלְפְן.

דֶער הֵיילִיגֶער צַאנְזֶער רָב זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אִיז גֶעוֶוען אַ יָחִיד בַּדּוֹר אִין דִי מִצְוָה פוּן צְדָקָה, אַזוֹי וַוייט אַז מֶען דֶערְצֵיילְט אַז וֶוען דֶער הֵיילִיגֶער שִׁינָאוֶוער רָב זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אִיז נָאךְ גֶעוֶוען אַ יוּנְגֶעלֶע, הָאט אִים אַ גְבִיר אַמָאל גֶעטְרָאפְן לִיגְן אִין בֶּעט, פְרֶעגְט עֶר אִים: יְחֶזְקֶעלֶע, פַארְוָואס לִיגְסְטוּ אִין בֶּעט? בִּיזְט נִישְׁט גֶעזוּנְט?! הָאט עֶר אִים גֶעזָאגְט: דֶער טַאטֶע הָאט מִיר צוּגֶענוּמֶען דִי שִׁיךְ, אוּן אוֹיךְ מַיין נַייעֶ סוּט, אוּן דָאס אַוֶועק גֶעגֶעבְן פַאר אַ יָתוֹם, אוּן אִיךְ שֶׁעם זִיךְ אַרוֹיס צוּ גֵיין אַזוֹי. אוּן וִוי בַּאוואוּסְט הָאט מֶען אַלֶעס גֶעמוּזְט בַּאהַאלְטְן פוּנֶעם אֵייגֶענֶעם טַאטְן, וַוייל אַלֶעס הָאט עֶר אַוֶועק גֶעגֶעבְן כְּדֵי צוּ הֶעלְפְן אַ צְוֵוייטְן אִיד.

אַמָאל זֶענֶען אִידְן פוּן פּוֹילְן גֶעוֶוען אִין דַייטְשְׁלַאנְד פַאר בִּיזְנֶעס, הָאבְן זֵיי גֶעזֶעהְן אַ אוֹיבֶּערְלֶענְדֶער אִיד אָן אַ בָּארְד וֵויינְט, פְרֶעגְן זֵיי אִים: פַארְוָואס וֵויינְט אִיר? הָאט עֶר זֵיי גֶעזָאגְט: וִוי אַזוֹי זָאל אִיךְ נִישְׁט וֵויינֶען, אִיךְ קוּם יֶעצְט אַרוֹיס פוּן דָאקְטָאר, אוּן דֶער דָאקְטֶער הָאט

גֶעזָאגְט אוֹיף מַיין זוּהְן אַז עֶר אִיז זֵייעֶר קְרַאנְק, אוּן עֶר הָאט שׁוֹין נִישְׁט קַיין תַּקָנָה, אוּן עֶר גֵייט שְׁטַארְבְּן, זָאגְן זֵיי אִים: וָואס? דֶער דָאקְטֶער אִיז שׁוֹין אוֹיךְ בַּעַל הַבַּיִת?! פָּאר קַיין צַאנְז, וָואס דָארְט אִיז דָא אַ גְרוֹיסֶער צַדִיק, גֶעט אִים צְדָקָה, וֶועט אִיר אַוַודַאי גֶעהָאלְפְן וֶוערְן, אוּן אַזוֹי הָאט עֶר גֶעטוּהְן, וֶוען עֶר אִיז אָנְקוּמֶען קַיין צַאנְז, אוּן עֶר אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען צוּם הֵיילִיגְן צַאנְזֶער רָב, פְּרֶעגְט עֶר אִים גְלַייךְ דִי עֶרְשְׁטֶע זַאךְ: אִיר הָאט פִינֶעף הוּנְדֶערְט רַיינִישׁ? [עֶר הָאט אִים נִיטְאַמָאל גֶעפְּרֶעגְט וִוי אַזוֹי עֶר הֵייסְט אוּן וָואס עֶר ווִיל וְכוּ׳] עֶנְטְפֶערְט עֶר: יָא! זָאגְט אִים דֶער הֵיילִיגֶער צַאנְזֶער רָב: גֶעבְּט אַהֶער דִי 500 רַיינִישׁ, אוּן גֵייט לְחַיִים וּלְשָׁלוֹם.

דֶער אִיד גֵייט אַרוֹיס אִינְגַאנְצְן צוּבְּרָאכְן אוּן אוֹיפְגֶערֶעגְט: דִי פּוֹילִישֶׁע שְׁווִינְדְלֶערְס הָאבְּן מִיר דָא אַרַיינְגֶענַארְט אוּן פַארְשִׁיקְט צוּ עֶפֶּעס אַ אִיד וְכוּ׳, נָאר עֶר הָאט זִיךְ פְּרוּבִּירְט צוּ בַּארוּאִיגְן: עֶס אִיז מִיר שׁוֹין גֶעגַאנְגֶען צוּם רוּחַ אַזוֹיפִיל גֶעלְד, זָאל שׁוֹין דִי 500 רַיינִישׁ אוֹיךְ גֵיין צוּם רוּחַ.

אַזוֹי ווי די הייליגע קינדער פוּן צאַנזער רבּ, דער שינאַווער רבּ מיטן גאָרליצער רבּ וואָס זענען געווען דאָרט האָבּן דאָס געהערט, רוּפט זיך אָן דער שינאַווער רבּ פאַרן גבּאי: לויף אים שנעל נאָך, כּדי מען זאָל אים צוּריק געבּן די פינעף הוּנדערט ריינישׁ, ווייל ער וועט נאָך בּאַרעדן דעם טאַטן, אוּן עס וועט אַרויסקוּמען אַ חילוּל השם, זאָגט אים דער גאָרליצער רבּ: ניין בּרוּדער! אַז דער טאַטע האָט פוּן דעם איד גענוּמען געלט, וועט ער געהאָלפן ווערן.

דער איד איז אַהיים געפאָרן, אוּן נאָכדעם איז ער צוּריקגעקוּמען אוּן געזאָגט: איך האָבּ געוואוּסט אַז עס איז דאָ איין גאָט אויף דער גאַנצער וועלט, אָבּער אַז ער האָט אויך אַ פאַרטרעטער דאָ אויף דער וועלט, דאָס האָבּ איך שוין נישט געוואוּסט, ווייל זיין זוּהן איז בּרוּך השם אויסגעהיילט געוואָרן.

ווען די קינדער האָבּן געפרעגט דעם הייליגן צאַנזער רבּ פאַרוואָס ער האָט אַזוֹי געטוּהן, האָט ער זיי געזאָגט: ווען איך בּין געווען היינט אין מקוה, איז מיר איינגעפאַלן אַ געדאַנק, אַזוֹי ווי איך מוּז העלפן פאַר

אָרִימֶעלַייט, אוּן אִיךְ דַארְף יֶעצְט הָאבְּן פִּינֶעף הוּנְדֶערְט רַיינִישׁ פַּאר אַ גֶעוִויסֶע צְדָקָה, וֶועגְן דֶעם וֶוער עֶס וֶועט זַיין דֶער עֶרְשְׁטֶער מִיר צוּ גֶעבְּן דֶעם סְכוּם, דֶער וֶועט זִיכֶער זַיין אַ גֶעהָאלְפֶענֶער, אוּן פּוּנְקְט אִיז דֶער אִיד גֶעקוּמֶען, אוּן עֶר הָאט מִיר גֶעהָאלְפְן, דֶערְפַאר אִיז עֶר גֶעהָאלְפְּן גֶעוָוארְן.

זֶעהְט מֶען פוּן דֶעם, אַז פוּן גֶעבְּן צְדָקָה דֶערְלַייגְט מֶען נִישְׁט, אָבֶער מֶען דַארְף אַסַאךְ בֶּעטְן דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטְן, אַז מֶען זָאל וִויסְן וואוּ צוּ גֶעבְּן צְדָקָה, דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער זָאל הֶעלְפְּן אִין זְכוּת פוּן דִי צְדָקָה, זָאלְן אַלֶע הָמָן׳ס וָואס קְרִיצְן מִיט דִי צֵיין אוֹיף אִידִישֶׁע קִינְדֶער הָאבְּן אַ מַפָּלָה (מְגִלָּה יג ע״ב), אוֹיךְ זָאגְן חַזַ״ל (שַׁבָּת קלט ע״א): אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בִּזְכוּת הַצְדָקָה, אַז נָאר אִין דִי זְכוּת פוּן צְדָקָה וֶועלְן מִיר אַלֶע אוֹיסְגֶעלֵייזְט וֶוערְן, אָמֵן.

~תַּם וְנִשְׁלָם שֶׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם~